

Societat

Jutjats provincials, justícia per al segle XXI

Joan Capdevila

REPORTATGE GRÀFIC DE PERE DURAN

Finestra del Palau de Justícia de Girona, a la plaça de la Catedral.

Des del punt de vista dels jutjats provincials es planteja la pregunta de quina funció social tenen realment els tribunals. El concepte de província, com a *topoi* o prototip, s'exemplifica en les comarques de l'interior de Girona -Garrotxa, Ripollès, Cerdanya-, on encara es mantenen la proximitat i el control social. A províncies encara hi ha les persones; a la ciutat-metròpoli, són números i notícies. Els tribunals, encara que no funcionin per fer justícia, sí que compleixen amb una funció social: són els abocadors de les disfuncions socials. El jutjat és un receptor de tot el que va malament i que l'individu no sap o no pot arreglar o assumir. Els jutges han creat mecanismes d'autodefensa per no ser devorats per aquesta «brutícia».

El jutjat número 2 d'Olot va figurar en el primer lloc del rànquing dels pitjors jutjats de Catalunya en l'informe oficial de l'any 2006

Olot, el pitjor jutjat de Catalunya

El jutjat núm. 2 d'Olot va tenir el «privilegi» de figurar a la primera posició del rànquing dels pitjors jutjats de Catalunya en l'informe del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 28 de març de l'any 2006. Per als professionals és una sorpresa que es pugui assenyalar quin és el pitjor entre les desenes, si no centenars, de jutjats que es troben en la mateixa situació. El d'Olot és, però, una mostra del que són els tribunals a «províncies» i de les seves diferències amb els jutjats urbans o metropolitans.

Una ciutat petita –sinònim de província– té unes característiques socials típiques de la petitesa: la coneixença i proximitat de la població, que comporten vinculació i manca d'anonimat, amb tot el que això significa de positiu i negatiu. En canvi, a la ciutat gran, la metròpoli, la quantitat de gent impedeix que hi hagi aquest control mutu.

La justícia i els tribunals es caracteritzen per ser voluntàriament imparcials, i això es concreta en personal i sobretot en jutges que vénen de fora, sense vinculació ni arrels en el lloc on exerceixen. A més de representar el tercer poder, representen una concepció de la societat impersonal, distanciada, que s'alinea al tarannà de la societat rural o no metropolitana. Així és mostra de forma més clara per a què serveix la justícia, com i per a qui estan fetes les lleis i qui és i com funciona la senyora dels ulls tapats i la balança a la mà, a través dels homes i dones que la personifiquen.

Que s'espera dels jutges i dels tribunals?

Durant el segrest de M. Àngels Feliu, el poble, excitat, a la més mínima ocasió es congregava davant les portes del jutjat d'Olot i reclamava justícia,

Imatges de l'interior dels nous jutjats de Girona.

intentant agredir als qui hi entraven com a sospitosos. Eren el moment i el lloc per exigir satisfaccions personals, que també és una de les funcions de la justícia.

El resultat final, la sentència dictada anys després, no va tenir lloc a Olot, encara que excepcionalment es va poder seguir el judici pràcticament en directe a través de la televisió; es va donar així satisfacció última a aquestes pretensions personals, encara que fos amb la feixuguesa i tecnificació habituals.

La frase de la cançó *La cama de pedra* «Me fui a la sala del crimen y le pregunté al presidente que si es delito el quererte que me sentencie a muerte» reflecteix què desitja ancestralment el poble que sigui la justícia: la persona i el lloc que tornen el dret a qui li ha estat pres, que donen solució als conflictes. Si algú, però, volgués avui dia traslladar a la realitat judicial la balada i anar al jutjat amb aquesta qüestió o alguna de semblant, la resposta seria que ha de comparèixer amb procurador i advocat i fer-ho per escrit, que ha de definir la jurisdicció i la competència, i que ha de fixar la quantia. La petició o demanda es desestimaria, i segurament sense possi-

bilitat de recurs de cap mena, en no estar prevista en les lleis processals. Si per al ciutadà l'assumpte fos vital i hi insistís, s'hi faria vell mentre la petició aniria pujant d'escalafó fins a arribar a Estrasburg. El més probable és que qui representés el ciutadà en aquell moment fos el fruit d'aquell o d'un altre *querer*.

A províncies es manté el desig d'aquesta funció clàssica i ancestral de la justícia. El que el ciutadà espera i vol dels tribunals i jutges són precisament respostes i solucions als conflictes que ell no pot o no sap resoldre i que li fan difícil i de vegades impossible la vida diària. Aquests conflictes es poden concretar en un mal personal o econòmic, un incompliment, un no deixar fer o un obligar a fer. El component objectiu extern provoca una frustració subjectiva que per a l'individu té tanta o més importància que la qüestió material.

Són situacions concretes individuals, frustracions individuals o compartides, que s'amaguen dins dels quasi vuit milions anuals de plets, demandes i denúncies que busquen respostes dels jutges i dels jutjats (Estadística del Poder Judicial, consultable al seu web). Això significa que la mei-

tat de la població espanyola amb capacitat de pledejar —és a dir, exceptuant-ne menors i impossibilitats, i corregint la xifra amb bancs i administracions— té alguna cosa pendent en algun jutjat.

Les peticions d'intervenció judicial s'han estès progressivament, a partir de l'any 1975, molt més enllà del que seria la funció primària dels tribunals: solucionar els conflictes ciutadans i donar resposta a tota mena de problemes —o sensació de problemes— d'acord amb les regles de joc. S'ha arribat a un punt en què la remissió al jutjat o l'avís/amença d'anar al jutjat és un recurs habitual per treure's de sobre l'obligació de decidir, negociar o assumir situacions. És el nostre pa de cada dia. La primera reacció de l'ofès o enfadat és l'amença del jutjat.

El cas més extrem és el dels polítics —que són els que fan les regles del joc— que carreguen sobre els tribunals les decisions dels assumptes i situacions que ells no volen o no poden assumir. Es desvirtua totalment la funció de control de l'aplicació de les regles de joc als conflictes i s'obliga a decidir sobre aquestes regles del joc als que només els en correspon el control en casos de disfuncions. La conseqüència és que els tribunals i jutges han de resoldre sobre tot, i al final gran part dels jutges es creuen que ells són els únics que decideixen sobre tot: correcció-incorrecció; bondat-maldat, tant si se'ls demana com si no, tant si és del «seu» tribunal com d'un altre país.

Les diferències entre poble i metròpoli

Imaginem una denúncia per violència domèstica que es presenta el diumenge a la policia i, després de la detenció consegüent, passa el dilluns al matí al jutjat. En el cas del tribunal de províncies, el personal del jutjat sap qui és

qui, els ha arribat la informació i coneixen la credibilitat i la gravetat de la situació. El jutge disposa —si vol— de molta més informació que no pas un jutge de Barcelona o fins i tot Girona, que s'ha de refiar de la seva impressió personal, o dels informes de la policia, o d'un testimoni de part.

Les mesures que es prenguin poden resultar impossibles de complir; per exemple, una resolució que va assenyalar una distància mínima de 1.000 metres entre víctima i agressor a Olot era d'impossible compliment, ja que l'agressor no podia acudir a la major part d'establiments públics sense infringir l'ordre d'allunyament. En tot moment, tant la víctima com l'agressor sabran on és l'altre, el que representa una situació no prevista per la llei. En el cas força habitual de baralles de discoteques o resistència a la policia, uns i altres es tornaran a trobar, perquè segurament es coneixen d'abans i continuaran utilitzant els mateixos espais.

A províncies, els tribunals mantenen una vinculació amb tot l'entorn ciutadà; en la gran ciutat aquest vincle queda desdibuixat i apareixen com una institució autàrquica, com un món amb justificació pròpia i separat dels altres mons que constitueixen la vida moderna. En els pobles i ciutats petites, on tothom coneix a tothom, aquesta independència i desvinculació és més difícil. A ciutat els jutjats treballen amb números de procediment; a províncies ho fan amb els noms i cognoms dels qui intervenen en el procediment.

Als pobles hi ha encara la memòria i tradició de l'home bo i del jutge de poble. Els jutges de pau han estat una institució poderosa en l'àmbit local, com posteriorment ho han estat els jutges municipals. El jutge era una figura local, vinculada als poders però a la vegada independent, amb una

funció clarament mediatra en els conflictes que es plantejaven entre veïns. Els jutges de primera instància de jutjats solitaris en demarcacions petites no estaven protegits per l'anonimat, sinó que eren jutges durant tot el dia, a l'abast de la població. La funció del jutge i del jutjat tenia el caire tradicional de «fer justícia»: determinar qui tenia la raó i solucionar el conflicte —sempre unides les dues coses—, i castigar i punir els culpables.

És molt important destacar, però, que el jutjat era l'últim recurs, només intervenia quan el greuge era tan important que només la justícia ho podia solucionar. Abans d'arribar a demanar la intervenció del jutge, la societat tenia molts recursos i alternatives per buscar solucions. En una comunitat petita, els familiars, els amics, l'Església, el poder públic —l'alcalde— intervenien activament per solucionar el conflicte o anul·lar-lo.

A la metròpoli, els jutjats i els jutges són uns noms a la part superior d'uns papers, com també són només noms els que intervenen en un judici: pledejants, acusats, víctimes, testimonis, procuradors i advocats. El problema, el conflicte, s'ha convertit en una demanda o un atestat sobre el paper, sense cap referència a un rostre o una situació personal. Aquesta *paperització* de la justícia ha esdevingut una finalitat formal dels tribunals i s'ha imposat de tal manera que moltes vegades en fa desaparèixer la finalitat real: solucionar el conflicte individual i social. Les revisions de sentències que es plantegen al Tribunal Suprem es contemplen exclusivament des de la formalitat i des dels formalismes, no des dels continguts, és a dir, el greuge, el dany, el conflicte. El mateix passa massa sovint amb les decisions de l'últim recurs per obtenir satisfacció pública: el Tribunal Constitucional.

La normalitat pròpia del jutge és l'anormalitat social, l'excepció, el desacord, l'incompliment, el crim, la discussió, l'engany...

La situació comuna

Els jutjats són un reflex de la societat, i específicament del seu mal funcionament. Només les baralles, els desacords, les ofenses, les agressions van al jutjat. És el lloc de trobada de tot el que és anormal i de tot el que va contra les regles de funcionament social.

L'augment de l'ús del jutjat respon a diferents factors: la manca de capacitat per solucionar els propis problemes, que obliga a delegar-los en un especialista; la pèrdua de l'ètica pública i la moral individual, que feien innecessària l'aplicació de la força pública en les relacions; la complexitat de la normativa, fruit de la desconfiança de l'Administració i el poder executiu davant del comportament dels ciutadans; la casuística de la normativa, que redueix la correcció social al compliment d'uns paràgrafs; el

catolicisme subjacent a les conductes, que permet pecar perquè sempre hi ha perdó possible; l'exemple dels mitjans de comunicació, on tothom es querella contra tothom, fins i tot els que haurien de ser els mestres de la dialèctica en els conflictes, els polítics; una manca de problemes reals i prou temps lliure per dedicar-lo a pledejar, fins al punt que molts tenen el *seu* advocat com tenen el *seu* metge o el *seu* electricista; la negació social de la causalitat i de la força major, i la necessitat de trobar un responsable concret de tot el que passa i ens perjudica. Són factors de la despersonalització de la vida social, molt més present en les grans ciutats que en els pobles petits, on encara no ha penetrat totalment. Encara que cal no menystenir el neoprovincialisme que s'imposa a través de les televisions i els programes de xafarderies i de fabricació de personatges mediàtics.

El reflex més clar de la despersonalització dels tribunals és la diferent conducta i pràctica entre els que practiquem l'advocacia en un i altre entorn. A províncies especialment i entre els professionals que porten temps en exercici, l'intent d'acord, la transacció, el conveni són quasi una obsessió. Quan l'altra part està representada o bé per un professional de Barcelona (com a concepte) o bé per un que comença a exercir, les possibilitats de considerar el cas com una qüestió a solucionar es redueixen a mínims i es converteix en un cas a guanyar. Això es deu al fet que en el poble petit el client és i serà el veí, el conegut, que veurem regularment, mentre que per als altres un client és un *account* o una cartera que ha de produir uns rendiments monetaris determinats, i la feina un negoci amb l'objecte primer, si no únic, del benefici.

Per al ciutadà justiciable, un factor difícil de mesurar però present en

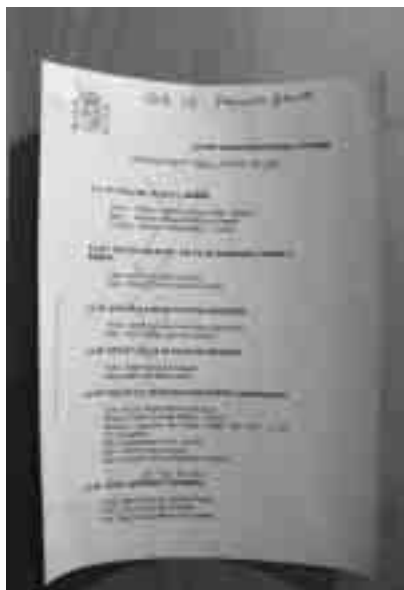
totes les situacions és el dels sentiments que l'impregnen, i sobretot la frustració i l'enrabiada que li provoca el comportament d'un altre –sigui un individu o una administració–, i que descarrega en els jutjats. El jutjat com a abocador de les disfuncions socials, tant les reals com les subjectives, és el reflex i la conseqüència lògica d'una societat consumista però amb incapacitat d'absorbir-ho tot.

Aquest jutjat on van a parar forçosament –com a única institució legalment i socialment reconeguda– totes les males llets té una estructura funcional piramidal que gira al voltant del poder únic i absolut del jutge.

Els jutges

El sistema espanyol d'accés a la carrera judicial és propi i diferent d'altres països europeus, en la majoria dels quals la responsabilitat d'un jutjat es confia a persones adultes i amb experiència. Aquí, l'estudiant de dret que acaba la carrera comença a preparar oposició sota la guia d'un jutge o magistrat. L'oposició consisteix a saber-se i poder recitar en un temps cronometrat centenars de temes. Aquesta preparació requereix que l'estudiant es tanqui a la seva habitació i es concentri exclusivament en l'estudi durant anys. La mitjana és de quatre o cinc anys més després de la carrera. Arribada la convocatòria de les oposicions, són pocs els que les passen, però els que ho fan entren a la carrera judicial, fan uns cursos a l'Escola Judicial i passen a prendre possessió d'un jutjat on decidiran sobre TOT (en majúscules).

El resultat pràctic d'això és que a un noi o una noia de menys de 30 anys, que no ha tingut temps de viure, de qui no hi ha constància de la seva maduresa o del seu control de la capacitat psíquica, sense cap experiència, se'l confronta amb totes les misèries

humanes i amb tots els interessos egoistes i mesquins. Ha de decidir sobre els futurs vitals i econòmics de persones de tota mena, i ho ha de fer amb el bagatge que té, que es redueix a saber-se de memòria tots els codis i lleis i les interpretacions que n'han fet gent amb les mateixes condicions i preparació.

Aquell jutge que amb vint-i-tants anys ocupa el seu primer destí en un jutjat de tercera acabarà en un tribunal suprem sense que hagi tingut la possibilitat de conèixer, viure i acumular cap experiència que no sigui la dels jutjats. La normalitat pròpia del jutge és l'anormalitat social, l'excepció, el desacord, l'incompliment, el crim, la discussió, l'engany: la misèria social i humana.

Si té la sort d'anar a raure a una població lluny de la metròpoli, com Olot, Ripoll o Puigcerdà, i està obert al que la societat i els ciutadans amb nom i cognoms li demanen, això podrà servir-li de compensació a aquesta anormalitat, que es pot convertir en exclusiva per a totes les facetes personals d'un jutge. El gueto és el que li espera.

Per a l'estructura psicològica personal, atesa l'exclusivitat dels temes que arriben als jutjats —manifestació de la misèria social, la intolerància, l'agressivitat, la falta d'acord—, fer de jutge és pitjor que prendre part en una guerra sense pietat. La conseqüència és que els jutges han construït sistemes de defensa del propi jo que

afloren contínuament quan entren en contacte amb la realitat. La sentència s'ha convertit en una fórmula condicionada per uns pressupòsits formalistes i d'enginyeria jurídica casuística.

El principi de supervivència

Un dels principis de la justícia tradicional, com s'ha recollit i encara es cita en les sentències, diu: «Da mihi facta, dabo tibi ius», és a dir, «Dóna'm els fets i et donaré justícia», o «Digues-me què et passa i et donaré la solució legal que, per a mi, és l'única». Aquest principi descansa sobre el pressupòsit del jutge com a home savi amb experiència i coneixement de la vida, que coneix les lleis i les aplica als fets-conflictes que es produeixen i se li plantegen.

Al jutge professional actual, per defensar el seu jo i no ser arrossegat per la quantitat de desastres, el conflicte no se li planteja quasi mai directament, sinó a través d'un procediment que l'atenua i el fa digerible. Els fets es presenten sobre el paper, i s'han de formular seguint uns esquemes i un llenguatge predeterminat que facin possible la seva assumpció per la maquinària judicial. Tots els que participen en el procediment cooperen per burocratitzar el conflicte real, de manera que quan arribi al jutge s'hagi convertit en un trencaclosques, un problema teòric, una endevinalla o un passatemps de dominical.

La tasca del jutge és analitzar si allò que se li presenta coincideix amb el que ell sap, que ha après a la carrera o que va haver de preparar per a l'oposició. Aquesta transformació o quasi predigestió rep el nom de «fets provats». Si originàriament el fet era una realitat vital i indiscutible, en el procediment judicial actual l'objecte és deixar aquella situació convenientment adaptada i transformada al nivell de la

comprensió judicial. La realitat s'ha d'adaptar a la llei; si no, no és judicable. Les sentències dels tribunals suprems, els últims a decidir, se centren exclusivament a analitzar si s'ha seguit el procediment, si s'ha citat correctament l'article, si la llei permet analitzar el fet (provat), si la qüestió és prou important perquè l'hagi de tornar a revisar un tribunal superior. Només així es poden entendre les manifestacions dels professionals de la judicatura i les sentències socialment escandaloses, ja que per a ells, els jutges, la realitat no és la mateixa que per a la resta de la societat.

En els casos menys importants (criteri objectiu de valor econòmic), el procediment judicial permet que els tribunals inferiors, que haurien d'estar en contacte amb la realitat quotidiana, no hagin de passar l'anàlisi i control posteriors d'un tribunal superior. Llavors la sentència, la resolució del conflicte, està en mans precisament dels jutges més inexperts, i moltes vegades de substituïts, passavolants sense la formació jurídica dels professionals ni l'experiència d'anys d'exercici.

El que es decideix en la sentència última és el final del camí, encara que moltes d'aquestes sentències siguin com el gol de Maradona al mundial d'Itàlia i signifiquin el final (o l'inici del final) d'una història, d'una desavinença, d'una disfunció que socialment pot seguir latent.

Per a què serveixen realment els tribunals?

Tant a províncies com a ciutat s'ha imposat una funció diferent de la de fer justícia. La qualitat de les resolucions (que solucionin els problemes dins d'uns terminis, en què encara estan vius, i no en creïn de nous) és cada dia pitjor; el temps per decidir, més llarg; la productivitat, més petita;

Els jutjats s'han convertit en una deixalleria de tota la porqueria social que es produeix diàriament. Al professional, en acabar-se el dia, li queda un regust d'escombraries

les excuses per no haver de resoldre (suspensió de judicis), major. La demanda, però, augmenta.

Aquesta aparent contradicció té una explicació senzilla: els tribunals tenen el monopoli absolut i exclusiu d'aquest servei de fer justícia, de resoldre els conflictes i infraccions. No hi ha cap altre lloc on el ciutadà pugui recórrer, no hi ha altra solució quan un se sent estafat, enganyat, frustrat, ferit, etc. Aquest *sentir* és el motiu principal de l'augment de demandes i procediments judicials i la raó que es continui anant al jutjat.

Els jutjats s'han convertit en una deixalleria de tota la porqueria social que es produeix diàriament. La societat consumista produeix muntanyes de deixalles que s'han de reciclar en centres especialitzats, segons el producte. Les deixalles-disfuncions socials també han de desaparèixer de les relacions socials per no entrebancar la convivència. El més urgent i per tant important ja no és que hi hagi justícia, sinó que allò que ens ha molestat, empipat, fet mal, desaparegui de la circulació. A través de tota la maquinària d'advocats, gestors i poli-

cies es porta al jutjat, on es procedeix a reciclar-ho.

A partir del moment en què es presenta la denúncia, la demanda, s'inicia el procés de normalització de la situació. Aquest procés té com a objectiu fer desaparèixer el conflicte, ja sigui donant-li una solució o —com és habitual— deixant que amb el pas del temps desaparegui la sensació de frustració, el sentiment ferit. També és l'inici, en cas d'existència de culpabilitat anònima o responsabilitat pròpia, de traslladar de traslladar aquesta responsabilitat sobre altres persones que l'assumeixin: advocats, fiscals i jutges. Així cal interpretar les manifestacions dels que han patit algun dany i canalitzen la ira i la ràbia a través dels tribunals.

La vella dita «El temps tot ho cura» és el motor del no-funcionament de la maquinària judicial. Funciona transformant experiències vitals en papers, estadístiques i finalment acords que ja no tenen la importància que tenien quan es va anar al jutjat uns quants anys abans. Tota l'estructura formal de funcionament judicial, les aplicacions, interpretacions, actuacions

dels que participen en qualsevol cas, estan marcades per aquest principi: elaborar, triar, escriure, reescriure fins a convertir-ho tot en papers. La burocràcia judicial és un element important en la màquina de compostatge de la misèria humana, que treballa fins a reconvertir-la en alguna mena d'adob aprofitable o fer-la desaparèixer.

No se n'és conscient, i hi ha qui intenta que realment la sentència sigui la resolució ràpida i immediata del conflicte mentre aquest encara està viu. Això és perjudicial per a la funció global dels tribunals, perquè aquestes solucions clàssiques, puntuals i excepcionals impedeixen que la societat assumeixi la funció real dels jutjats, i l'únic que fan és reviure els conflictes i impedir que no interfereixin en altres aspectes de la convivència. A banda de les seves funcions històriques i ara residuals, que són les que els han proporcionat la seva imatge i credibilitat, els jutjats serveixen per absorbir les frustracions individuals.

Tornant al començament i als jutjats de províncies, el model metropolità també s'ha imposat a províncies, ajudat per la rotació de jutges, que fa que difícilment el que ha iniciat un procediment l'acabi. Per als que han de decidir, els noms i les cares no són cap referència, i això el ciutadà ho va entenen amb l'ajuda dels mitjans de comunicació. Així i tot, quan el ciutadà ha anat al jutjat s'allibera de la frustració, perquè ja té algú altre en qui pot descarregar la seva responsabilitat.

Al professional, però, en acabar-se el dia li queda un regust d'escombraries, i només té ganes de tancar la tapa perquè la ferum no s'escampi fora del despatx o del tribunal.

Joan Capdevila Bassols
és advocat.